

Ze zien de doornen van de Islam, niet de bloesem (1985)

Sieth Delhaas

Wending, maart 1985

Inleiding

Emancipatorische bewegingen zijn al meer dan honderd jaar actief in de moslim-wereld en hebben – in het ene land meer dan in het andere – ook doorgewerkt in wetswijzigingen¹. Maar hoe is het gesteld met de emancipatie van moslimvrouwen in Nederland? Doen zij mee in de strijd van de vrouwenbeweging en/of delen zij in de vruchten daarvan?

Hierover voerde ik een gesprek met

Khadidja Gorong te Waalwijk, verpleegkundige, Nederlandse en overgegaan tot de Islam, gehuwd met een Indonesiër;

Omaima Noor te Venlo, sinds 8 jaar in Nederland, afkomstig uit Egypte, studeerde daar sociologie en theologie (Islam), doet vormingswerk onder Marokkaanse vrouwen en

Sariye Brinkman te Etten-Leur, Nederlandse, overgegaan tot de Islam.

Khadidja: Feminiseringsproces vind ik een ongelukkig woord. Bewustwording als moslimvrouw is beter. Binnen de Islam zijn man en vrouw gelijkwaardig.

Ik heb van het feminisme niet zo veel goede resultaten gezien. Veel van mijn vriendinnen waren feministen en ik zie ze stuk voor stuk in puin draaien, ze weten niet meer waar ze aan toe zijn. Ze zijn feministen, maar ik denk, dat ze daarbij een geloof in God missen. Het hele sfeertje dat daar hangt gaat ontzettend van het individu uit. Ik vind, dat het in harmonie moet zijn.

Als jij voor jouw belangen op wilt komen dan moet je ook kijken of dat ten koste van anderen gaat. Als dat zo is, dan moet je het niet doen. Daarom vind ik dat woord feminisme nogal moeilijk. Het wordt ook vaak als heel man-onvriendelijk gebracht. Zij gaan er vanuit: als de vrouwen de dingen doen, die nu de mannen doen, dan wordt het pas allemaal goed. Veeleer moet er een goede verstandhouding komen tussen mannen en vrouwen: wij wonen hier samen op de wereld en hebben elkaar nodig.

Is de strijd voor bewustwording, nu jij die harmonie binnen je geloof en privéleven hebt, niet meer zo nodig?

¹ Drs. Jan Slomp, *Het gemengde huwelijk (Moslims-Christenen)* Kok, Kampen

Khadidja: Ik strijd met de wapens, die ik van Allah, van God heb gekregen. En ik heb veel voorrechten als vrouw. Zij zijn in de Koran en Ahadith² vastgelegd; de Islam is een zeer vrouwvriendelijke godsdienst. Er staat bijvoorbeeld in, dat er bij het huwelijk een contract moet worden opgemaakt. Je houdt als vrouw je eigen bezittingen en de vrouw krijgt een bruidsschat. Dat is haar eigen bezit.

Omaima: Omdat de vrouw meestal niet buitenshuis werkt moet haar toekomst worden veilig gesteld als de man zou overlijden of als zij gaan scheiden. Veel mensen hier begrijpen dat verkeerd en denken, dat de bruid gekocht wordt. Maar de bruidsschat is het bezit van de vrouw!

Tegenwoordig vragen veel vaders een erg hoge bruidsschat wat een belemmering wordt voor het huwelijk. Daardoor gaan de jonge mannen vaak een bruid zoeken in het buitenland. Dit overvragen van de man door de vader van de bruid gaat ook tegen de bedoeling in van de Islam.

Khadidja: Echtscheiding wordt binnen de Islam gezien als iets dat gebeuren kan en is daarom ook toegestaan. Het huwelijkscontract wordt heel zakelijk bekeken en daarin wordt de waarde van de bruidsschat vastgesteld. Je kunt daarvan een gedeelte vragen als je trouwt en een gedeelte laten vastleggen voor als je zou gaan scheiden. En als ik een zaak heb, of als ik verdien dan heeft mijn man over dat geld niets te zeggen. Mijn man kan mij evenmin dwingen om mijn bezittingen te verkopen.

In de religie zitten in feite al veel sociale dingen ingebouwd. De man blijft bijvoorbeeld na een scheiding verplicht zijn kinderen te onderhouden. Dus hij moet zijn zoons verzorgen tot ze 18 zijn en zijn dochters tot ze getrouwd zijn of ook voor zichzelf kunnen zorgen. Dat is zijn plicht en niet vrijblijvend. De vrouw houdt de kinderen en als ze groot zijn mogen ze kiezen.

Is de positie van de vrouw in de samenleving ook vastgelegd en wijkt die af van de man?

Khadidja: De vrouw is dan toch de moeder en doet de meeste dingen thuis als ze kinderen heeft. Verder wordt van de vrouw ook verwacht, dat ze zich ontwikkelt. Er zijn uitspraken van de profeet waarin staat: zoek kennis. Dat is een verplichting voor iedere moslim, zowel man als vrouw, al zoek je de kennis in China. En als je leest in de Koran als God de mensen aanspreekt dan zegt Hij: gelovige mannen en vrouwen; Hij spreekt nooit alleen de mannen aan of alleen de vrouwen. Je wordt altijd samen genoemd. Dus een man is voor God niet meer waard dan een vrouw.'

Als de moedertaak de belangrijkste is hoe combineert een vrouw die taak met het zoeken naar kennis?

Khadidja: Als je nog geen kinderen hebt en als je kinderen groot zijn. En het is een pluspunt van de Islam, dat je vaak in groot-familieverband leeft, zodat de grootouders voor de kinderen zorgen. Je staat als vrouw en als gezin niet zo alleen. Er zijn altijd mensen die je helpen. Ook met de kinderen. Ik ga in september algemene gezondheidszorg studeren en dan neemt mijn schoonmoeder – wij wonen bij onze schoonouders in huis – een deel van mijn taak over. Mijn kinderen zijn met hen opgegroeid, dus is het voor hen hetzelfde als hun eigen moeder.

² Ahadith: uitspraken en handelingen van de profeet; deze worden naast de Koran gebruikt om situaties van het alledaagse leven te verduidelijken.

Omaima: Dat is voor de oudere mensen ook goed. Zij worden ongelukkig zonder verantwoordelijkheid. Zo groeit er ook een andere visie op de zorg van kinderen voor de ouders. Dat is een wederzijds proces.

En als je man of je schoonouders het niet nodig vinden dat je gaat studeren?

Khadidja: Dan moeten ze wel een heel goede motivatie hebben. Ik word in mijn situatie eerder gestimuleerd. Maar dan spreek ik niet voor alle moslimvrouwen. Ik ken er wel waar dat moeilijker ligt. Dat is dan echter niet islamitisch.

Omaima: Over die maatschappelijke situaties kan ik wel wat voorbeelden geven. De tweede opvolger van de profeet, Omar, vond dat de bruidsschat veel te hoog was geworden. Hij vond het een slechte zaak, dat jonge mannen in plaats van te trouwen naar slechte huizen gingen. Omar was een zeer oprecht man en vond deze situatie slecht voor de samenleving. Dus moest de bruidsschat maar afgeschaft worden. Toen stond er een vrouw op en zei: 'kom nou, hoe haal je dat in je hoofd, dat kan helemaal niet. Dit is een recht voor vrouwen in de Koran vastgelegd en dat mag je hen niet ontnemen. En Omar gaf haar gelijk. Toen zei iedereen: oh, een vrouw kan het besluit van Omar veranderen. Dat heeft heel veel indruk gemaakt. Vóórdat de Islam er was, was een vrouw namelijk niet meer dan een koe, die je kon kopen en die je kon wegsturen. Als een vrouw weduwe werd en een man gooide zijn mantel over haar heen, dan was ze van hem.

Uit dit verhaal over Omar kun je zien, dat al direct na het overlijden van de profeet, die neiging om vrouwen te onderdrukken weer bovenkomt, dat is steeds blijven bestaan en gaat ook nu nog door. Terwijl de profeet het op allerlei manieren door de openbaring van de Koran heeft afgeschaft en gezegd heeft: de vrouw is gelijkwaardig aan de man. Maar dat stiekeme gevoel bij de man: ik ben toch beter, dat is gebleven. Dat is eigenlijk in elke godsdienst. In veel landen van de Islam komt het er in feite op neer, dat de vrouw veel minder rechten heeft. Dat komt enerzijds door de cultuur, maar ook door veel onkunde.

Kennis doorgeven

Sariye: Dan kom je toch terug bij dat voorschrift: vergaar kennis, zowel man als vrouw.

Omaima: Tot voor kort was er bij ons in Egypte een wet, die stelde, dat als een man een tweede vrouw trouwde, hij toestemming moest vragen aan zijn eerste vrouw. Dat is netjes. Dat was in 1979 en het was een goede wet. Nu is er een onderzoek gaande om dit te veranderen. Maar het zou verschrikkelijk zijn als haar rechten aan de vrouw weer ontnomen zouden worden. Dat is onmenselijk en de profeet zegt, dat je menselijk met elkaar moet omgaan.

Nog een voorbeeld: toen ik acht jaar geleden vertrok uit Egypte was het nog zo, dat een vrouw officieel van haar man gescheiden kon worden zonder dat ze er zelf iets van wist. Een vrouw kan dus maanden met haar man in zonden leven en bij hem wonen zonder te weten dat hij van haar gescheiden is. Sinds enkele jaren is dat veranderd en moet de vrouw formeel kennis van de scheiding krijgen. Dat is wat ik bedoel. Het is niet de onwetendheid van die man; het is gewoon macht van de man en misbruik van de vrouw.

Sariye: Eenmaal in de maand, de laatste zondag, hebben wij als moslimvrouwen een bijeenkomst in Den Haag. Daar wordt een inleiding gehouden, samen gegeten en gediscussieerd. Het zijn vrouwen van allerlei nationaliteiten, ze komen vanuit heel Nederland,

van verschillende culturen en achtergronden, maar ze zijn allemaal moslim. Deze vrouwen moeten zich ervan bewust worden dat ze moslim zijn en in één God geloven en dat er bij ons moslims geen scheiding is tussen wat de Koran leert en de maatschappij. De Islam is een levenswijze door Allah gegeven.

Khadidja: Het grijpt in alle facetten van het leven in en kan niet van elkaar gescheiden worden. Het is dus belangrijk, dat vrouwen weten wat hun rechten zijn als moslim en dat de vrouwen die daar komen en de Nederlandse taal verstaan het thuis weer doorgeven aan andere vrouwen.

Hoe komt het, dat die vrouwen hun recht, dus de Koran, niet kennen?

Khadidja: Ik denk toch, dat het komt omdat veel mannen het niet belangrijk vinden. Wel dat de vrouwen aan godsdienst doen, maar niet dat ze gaan studeren.

En als die vrouwen thuis komen gaan zij hun man op haar rechten wijzen in de Koran? Dat geeft toch problemen?

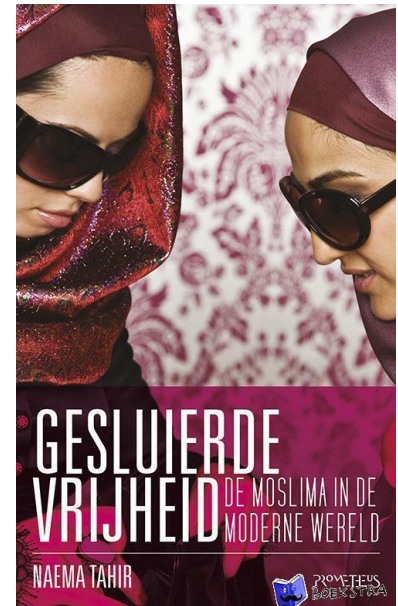
Omaïma: Ja, dat kan. Maar het is de bedoeling, dat er een gesprek tussen man en vrouw op gang komt. Het zijn toch ook de plichten van de man! Als je als vrouw je rechten hebt moet je je rechten weten. Die moet je als vrouw ook hard maken. En als er problemen ontstaan moeten wij die als moslimvrouwen zelf maar proberen op te lossen, tussen man en vrouw onderling. En als ze haar rechten dan niet krijgt zal zij er in elk geval voor zorgen, dat bijvoorbeeld haar dochter niet hetzelfde lot treft. Daarom vind ik dat de emancipatie van de vrouw parallel moet lopen met de emancipatie van de man.

Sariye: Niet alleen de vrouw, maar ook de man moet volgens de Koran kennis vergaren. Zo ben je als vrouw ook verplicht als je meer weet dan je man hem te onderrichten.

Omaïma: Ik geef in Tilburg taallessen en vorming en door de Marokkaanse vrouwen is gevraagd om een cursus over de Islam. Eens per 14 dagen organiseer ik zo'n cursus. Het zou enorm belangrijk zijn als dit overal in het land gebeurde. Er is zoveel onwetendheid over wat de Koran leert en wat de cultuur de mensen daarentegen oplegt. Heel vaak leeft het idee bij de Marokkaanse mensen, dat vrouwen niet naar de moskee mogen om te bidden. Dat is niet juist. De profeet heeft gezegd – en dat is een bekende Ahadith - jullie mogen de vrouwen niet verbieden naar de moskee te gaan. Ook hier is vaak onwetendheid de oorzaak. Soms wil een man in de Oosterse cultuur niet, dat zijn vrouw door andere mannen wordt gezien. Als hij dan te horen krijgt: ik heb jouw vrouw gezien, dan is dat alleen al een belediging voor die man. Ik ben er zelf verbaasd over dat dit in onze tijd nog leeft.

Voor de mensen die naar Europa komen zijn angstig, dat ze van hun cultuur vervreemden. Zij weten hun regels niet precies, ze worden angstig voor elkaar en dan proberen zij zo fanatiek mogelijk te leven om zichzelf en hun kinderen te beschermen tegen bepaalde amorele ideeën in de Nederlandse samenleving. De mannen verbieden hun vrouwen bepaalde dingen omdat de sociale controle onder die Marokkanen dan gaat werken.

Ik heb in mijn land een goede opleiding gehad en toch was ik ontzettend bang toen mijn kinderen in deze Nederlandse samenleving werden geboren, hoe het later zou moeten als ze

groter zouden zijn. Toch zijn er mensen in Nederland met wiens ideeën ik het wel eens ben en die goede ideeën hebben, maar met hen kom ik nauwelijks in aanraking. Ze zijn er vaak niet in geïnteresseerd om met buitenlanders te praten.

Wij proberen dus in die cursussen te stimuleren, dat vrouwen de moskeeën meer gaan bezoeken en dat alle meisjes, die nog niet getrouwd zijn weten, dat zij recht hebben op een bruidsschat en een huwelijkscontract. Daarin kunnen ze allerlei voorwaarden laten opnemen, die voor de vrouw belangrijk zijn bijvoorbeeld dat ze buitenshuis willen werken, dat ze hun familie in het moederland mogen bezoeken, enz. Vaak reageren ze: als ik dat allemaal in het contract laat zetten wil hij niet meer met me trouwen! Dat is met mijzelf in Egypte ook gebeurd. Mijn aanstaande man wilde mij het recht niet geven, dat ik zelf zou kunnen scheiden. Toen is het huwelijk niet doorgedaan. Dat gebeurt in Egypte heel veel. Hij vindt zichzelf dan geen echte man als ik bij hem weg kan gaan. Dus in feite is de cultuur dan machtiger dan de godsdienst.

Feminisme en godsdienst

Zien jullie in dat bewustwordingsproces van moslimvrouwen overeenkomsten met de weg van christenfeministen?

Omairna: Ja, dat is volgens mij precies dezelfde manier.

Khadidja: Alleen willen wij niet van het rollenpatroon af. De rol van de moeder is in de Islam heel belangrijk. Er is een Ahadish over de moeder. Daarin vraagt iemand aan de profeet: wat is het beste gezelschap. En dan antwoordt de profeet tot drie keer toe: je moeder. Pas na de vierde vraag antwoordt hij: je vader.

Ik denk wel eens: er worden in Nederland allerlei buitenissige dingen geaccepteerd, behalve het moslim-zijn. Het zijn zogenaamd allemaal zielige vrouwen, die meters achter hun man moeten lopen en die niets te vertellen hebben. Als een Nederlandse vrouw moslim wordt vindt men dat onbegrijpelijk. Men denkt onmiddellijk, dat je erop achteruit gaat.

Er is een andere uitspraak van de profeet: het is de edelmoedige van karakter, die goed is voor vrouwen en het is de verdorvene, die hen beledigt.

Omaima: Als je maar weet wat je rechten zijn. Ik was als moslim opgevoed, maar toen ik naar de universiteit ging in Egypte was ik ineens heel links, communistisch en heel feministisch. Van de Islam moest ik niets meer weten. Toen leerde ik mijn man kennen, een Nederlander en vroeger priester in de katholieke kerk, die tot de Islam was overgegaan. Door hem heb ik weer oog gekregen voor het goede in de Islam. Als de Islam goed wordt nageleefd behoeft er voor mij geen feminisme meer te zijn. Ik wil andere vrouwen helpen emanciperen, maar door de Islam. Ze bewust maken van hun situatie, zodat zij zelf voor hun rechten opkomen. Ik weet zeker, dat als veel feministen in Nederland een geestelijke motivatie zouden hebben als christen, jood, hindoe, of wat dan ook, dat zij ons dan ook meer als mensen zouden zien. Dat wij als buitenlandse vrouwen op een gegeven moment ook onze eigen verantwoordelijkheid voor ons leven willen dragen.

Ik maak me er bijvoorbeeld erg ongerust over, dat het vormingswerk onder de Marokkaanse vrouwen moet worden gestopt. Sommigen hier begrijpen niet, dat Islam en samenleving niet gescheiden kunnen worden. Zij vinden, dat cursussen over de Koran niet nodig zijn in het welzijnswerk. Maar alleen uit de Koran kunnen die vrouwen hun rechten leren en dan

emanciperen. In de ogen van de critici is dat godsdienstondericht en geen emancipatiewerk. Ik zou het erg fijn vinden om een dialoog met christen-feministen aan te gaan.

Khadidja: Kijk, als we gesprekken hebben met andere vrouwen met een godsbesef dan zouden die voor de samenleving veel kunnen betekenen.

Omaima; Het zou heel goed zijn, tenminste als het een gelijkwaardige dialoog wordt. Ik denk, dat wij onder precies dezelfde omstandigheden lijden als de christen-feministen. Wij lijden onder de interpretatie van bepaalde regels op zo'n manier, dat ze alleen mannen ten goede komen; de ontkenning van ware rechten, die de vrouwen hebben. Het is glashelder, maar toch wordt het niet toegegeven.

- *Drs. Jan Slomp, Het gemengde huwelijk (Moslims-Christenen), Kok, Kampen.*
- *Ahadith: uitspraken en handelingen van de profeet; deze worden naast de Koran gebruikt om situaties van het alledaagse leven te verduidelijken.*

Voor wie verder wil lezen:

- *J. Slomp en G.M. Speelman Lezen over moslimvrouwen, bibliografie over vrouwen in de Islam, Dienstencentrum Ger. Kerk, Leusden.*